

Elias Canetti

Ölüm Can Düşmanım

Türkçesi: Ahmet Arpad

Deneme

İÇİNDEKİLER

Önsöz	7
Ölüler Kitabı	11
Notlar (1942 – 1994)	17
Sonsöz	279

Ölüler Kitabı

Mezarlıklar

Her şey ölüleri saymakla başlamıştı. Her insan ölümüyle Tanrı gibi tek olmalıydı. Bir ölü ve bir ölü daha iki olmuyor. Ölüler değil yaşayanlar sayılıyor; ortaya çıkan rakamlar ne kadar da çürük.

Bütün kentler ve yöreler kederlenip yas tutuyor, sanki kentin tüm erkekleri ölmüş, oğulları ve babaları. 11. 370 şehit vermişler, fakat onların beklentisi milyon.

Karıncalar ve Ölümler

Karınca salgınlar nedir bilmez, bizim tüm hastalıklarımızı da. Öldüğünde farketmeyiz, o yeniden canlanabilir de. Miss Field bu konuda bazı acımasız, fakat çok inandırıcı deneyler yaptı. Bir hafta boyunca suyun altında tuttuğu yedi karıncadan dördü yine yaşama döndü. Diğer karıncalara hiç yemek vermedi, onlara sadece mikroplardan arındırılmış bir süngerin üzerine döktüğü suyu içirdi. Formica subsericea cinsi dokuz karınca yetmiş ile yüz altı gün yaşamda kaldı. Tüm deneyler sürecinde sadece üç yamyamlık yaşandı. Yemeksiz bıraktığı, açlıktan ölmek üzere olan, yaşam ümidini yitirmiş sayısız karıncaya 20, 35, 62 ve 70. günde birer damla bal verdi. Karıncalar soğuga karşı duyarlıdır. Soğuktan ölmezler, donup uykuya dalarlar. Kış uykusunda huzur içinde güneşin dönmesini beklerler. Ölümü algılaması insanın tanık olduğu en tehlikeli olay kabul edilir. Onu kabullenmek zorundadır. Karşısındakini bilinçli

olarak öldürmeye kalkışan onun kesinlikle öleceğine inandığı anda bunu başarır.

Ululardan ve azizlerden aniden, gizlice uzaklaşıp kaybolan onların henüz ölmediğine inanır.

Jahrmann, bir hayırsever

Kendi yaşamından yılları başkalarına karşılıksız veren birisi. Değerli olduklarını hissettiği insanlara daha çok yaşasınlar diye kendinden yıllar armağan eden birisi. Kehanete göre o çok uzun yıllar yaşayacak. O yüzüncü doğum gününü kutlayacağını biliyor. Karar veriyor, kimlerin yaşından yılları hak ettiğini görmek için yolcululuklar yapacak. Yıllarını son derece temkinli dağıtıyor, ne çok ne de az veriyor. Yaptıkları yorucu. Bu çok ilginç girişimi çabucak kulaktan kulağa yayılıyor. Kısa sürede dağıttığı yıllar üzerinden kendilerine çıkar sağlamak isteyen üçkâğıtçıların eline düşüyor. Getirdikleri müşterilerin ne kadar değerli kişiler olduğuna onu inandırmaya çabalyorlar, fakat aralarında yaşamlarını biraz olsun uzatmak isteyen zengin, hırslı ve tuhaf çok yaşlı kadınlar da var. Bu üçkâğıtçılar önemli insanlar yaratıyorlar! Hayırsever pırl pırl biri, parayla hiç ilgisi yok. Kalan yılları onun değerini hızla arttırıyor. Gittikçe daha çok insan, dağıttığı ve zamanla azalan yıllarının tadını çıkarmak için onu zorlamaya başlıyor. Dağıtılan yıllar sürekli el değiştiren hisse senetleri gibi değerlendiriliyor. Üçkâğıtçılar başlangıçta ondan yıllar almış insanları arayıp buluyor ve haklarını başkalarına devretmeleri için çetli yollara başvurarak onları zorluyorlar. Haklar gizli hisse senetleri gibi hızla el değiştiriyor, inanılmaz fiyatlara ulaşıyor. Bu olaylar yaşanmadan önce uzun yaşamla ödüllendirilmişler şimdi aranıp bulunuyor ve bazı haklarından vazgeçmeye zorlanıyorlar. Yıllar aylara, aylar haftalara bölünüyor. Uzun yaşama hakkını satın almış olanlar bir araya gelip cemiyet ku-

ruyor, seçim yapıp kendine başkan seçiyor. Cemiyetin görevi, hayırsevere sürekli dikkat etmek ve öngörülen yaşa eriştiği anda geri kalan yıllarına el koymak.

Şaban ayının (Hicri yılın sekizinci ayı) on beşinci gecesi bütün camilerde ibadetlerle idrak edilir. Bunun geleneksel nedeni şudur: “Bu gecede, yapraklarında bütün yaşayan insanların ismi bulunan cennetteki Sidr ağacı silkelenir ve gelecek yılda ölmesi mukadder olan kişinin yaprağı solup yere düşer.”

Her şeyi yanlış zamanda yapmağa yatkın; bu düzensizlik onun için hüüzün verici, fakat onu geri dönüştüremiyor. Her şeyi alışılmış sırasıyla yaptığı zaman da ölümü onaylamış olmaktan korkuyor.

“Yeniden doğan” Çinli gemiciler

Kanada'nın sınırdışı etmek istediği elli dört Çinli gemici ülkeyi terk etmemek için karşı koydu. İddia ettiklerine göre onlar Kanadalı olarak “yeniden doğmuştu”. Atlantik'te gemilerine yapılan bir bombalı saldırıda ölmüşler ve cesetlerini denizden toplayan Kanada bayraklı bir gemide “yeniden doğmuşlardı.” Kanada resmi makamları bu iddiayı kabul etmeyince Çinliler bir gemiyle yine denize açılmıştı.

“Hayvanlar kendi cinslerinden birinin ölümünün ardından hiç kuşkusuz üzüliyor, ancak hiçbir hayvan cinsi ölümlerini törenle toprağa vermiyor. İnsanlıkça bilinen en son örnekler MÖ elli bin ile yüz bin yılları arasından.”

Bourignon'un son sözleri (1680)

“Ben ölürsem Tanrı'nın isteğine karşın öleceğim...”

İnsan güneşle ölümün gözlerine bakamaz.

La Rochefoucauld